

מצות ישוב הארץ

שיחה מפי מורנו זרבינו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל
ראש הישיבה המרכזית העולמית

עריכה, מקורות, כותרות, שלמה חיים הכהן אבינר

העם והארץ!

התורה ניתנה, לא לגויי הארצות ולא למלאכים² אלא לעם שעמדו רגליו על הר סיני. התורה היא מן השמים, היא המשך ההדרכה האלהית מן השמים אלינו בארץ, למען קדש שם ד' בארץ, כמאמר חז"ל: "במי מתקלס יותר קילוטו של מלך, בקרובים או ברחוקים? הוי אומר ברחוקים"³. ענינו לקדש שם ד' בעולם, כשם שמקדישים אותו בשמי מרום. ואיך מתקדש שם ד' בעולם? בצבוריות, בממלכתיות, בפוליטיקה הכללית במדינה שלנו, מדינה של השראת השכינה, מדינה של נביאים ושל נבואה, כמו שנאמר: "ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזוב את עמי ישראל"⁴. קדוש ד' מופיע על ידי עם ישראל המסודר בצורה ממלכתית בעולם ובארץ הזאת. הארץ ניתנה לכל חלקי האנושות, לעמים וללאומים. "השמים שמים לד' והארץ נתן לבני אדם"⁵. קיים סדר אלוקי סיסטמתי של התאמת חלקי האנושות עם חלקי העולם הזה, עם חלקי הגיאוגרפיה והטופוגרפיה של כדור הארץ. ומתוך נתינת הארץ לבני אדם, יש ארץ מיוחדת שניתנת למין מיוחד של בני אדם עליהם נאמר "אתם קרויים אדם"⁶. חלק מסוים זה של האנושות מזדהה עם תפיסת מקום מיוחדת בכדור הארץ. יש הכרח חיוני ואלקי ש"חלק ד' עמו"⁷ יהיה נאחז בארץ הזאת. מציאות עם סגולה ועם קדוש דורשת ומחייבת שייכות לקרקע מיוחדת. קדושת העם וקדושת הארץ הם שני צדדים של ענין אחד.

1. עיין שיחת רבינו סדרה א' וירא 4-5.
2. שבת פח:
- 3.
4. מלכים א ו יג.
5. תהילים קטו טז.
6. יבמות סא.
7. דברים לב ט.

לך לך אל הארץ⁸

לכן, בהודעה אל אברהם אנינו על היותו ההכנה לעם מיוחד, "ואעשך לגוי גדול"⁹, יחד איתה בא צווי אלקי ללכת אל ארץ מיוחדת: "לך לך... אל הארץ אשר אראך"⁹.
 זאת הפעם הראשונה שאנו נפגשים עם ה"דקלרציה"^{9א} הלאומית הזאת, עם עיטור הכבוד הזה "ואעשך לגוי גדול", אינך איש פרטי, אינך נשמה פרטית. אתה שורש לגוי גדול, אתה שורש והכנה להופעה כללית לאומית, צבורית. זהו ענינך. אתה הנך יצירה, נשמה, אישיות, כח, שהוא הכנה להופעת עם גדול, להופעת גדלות צבורית לאומית ישראלית.
 והנה לכל עם יש חלק מסויים בכדור הארץ. "והארץ נתן לבני אדם"⁵ בני האדם שחיים בעולם הזה חיים בצורה של פרצלציה, של חלוקה: הם מחולקים ומפוזרים על פני כדור הארץ. כך היא העובדה, והיא לא רק תוצאה מבלבולי העמים שנגרם על ידי דור הפלגה, אלא היא שייכת לסדר האלקי של נתינת הארץ לבני אדם. "בהנחל עליון גויים, בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים"¹⁰. כי אדם יחיד יכול להתגלגל למקומות שונים. אבל צבור, גוי עם, צריך להיות קבוע בחלק מסויים של כדור הארץ. אדם פרטי יכול להסתדר מבחינה רוחנית וגשמית בלי קביעות, אבל לצבור אי אפשר, לכן הארץ הזאת שייכת לזרעך. אתן אותה לזרעך, לא בתור ארחי פרחי, לא בתור אי אלו ליסטים שכובשים את הארץ¹¹, אלא בתור גוי גדול, גדול כמוכן הרוחני והנבואי, ממלכתי ומדיני.

כי בחר ד' בציון¹²

יחד עם "פסוקי דזמרה" יש לקט של פסוקים מתקופת הגאונים: "יהי כבוד", כשמתבוננים בו, רואים שאין זה סתם אוסף בלי סדר, אלא יש בו שני חצאים. החלק הראשון הוא אוניברסלי קוסמולוגי כללי: "יהי כבוד ד' לעולם, ישמח ד' במעשיו", ועוד פסוקים דומים. החלק השני הוא לאומי, מיוחד לנו. מוזכרים בו ציון וירושלים, בחירת ארץ ישראל ובחירת עם ישראל: "כי בחר ד' בציון, אוה למושב לך"¹³. "כי יעקב בחר לו יה"¹⁴ ואחרי שתי הבחירות המוחלטות האלה של רבנו של עולם, יש פסוק שלישי הכולל את שתיהן גם יחד: "כי לא יטוש ד' עמו ונחלתו לא יעזוב"¹⁵.

נפגשים כאן בשתי בחירות: בחירת העם ובחירת הארץ. כמו שבחירת העם היא אלקית, כפי שמברכים לפני שנגשים לקרוא בתורה "אשר בחר בנו מכל העמים", – כך בחירת הארץ היא

8. עי' שיחות רבינו סדרה א' וירא 5 אח"ק 5-6-7.

9. בראשית יב א.

9א. הכרזה, הצהרה.

10. דברים לב ה.

11. עי' רש"י בראשית א א.

12. עי' שיחות רבינו שלח סדרה ב' 13-14.

13. תהילים קלב יג.

14. שם קלה ד.

15. שם צד יד.

אלקית. אבל בסדור הפסוקים שממקורות הגאונים, בחירת הארץ קודמת לבחירת העם¹⁶. לכאורה, למה יש צורך בארץ? יש נוסח "חרדי" שאומר: מפני שיש בחירה בעם, "אשר בחר בנו מכל העמים", ויש לנו תורה ומצוות ופרטי הלכות, – אין ברירה ויש צורך בארץ כדי לקיימם. לכאורה בחירת עם ישראל הוא העיקר היסודי ונמשכת מזה בחירת הארץ הזאת. אולם הגאונים שהם ממשיכי הגמרא סוברים אחרת¹⁷ והם סדרו תחילה "כי בחר ד' בציון", ואחר כך "כי יעקב בחר לו יה". קדושת הארץ קודמת.

בחירת הארץ ובחירת העם, הם אחדות אלוקית שלמה, השייכת לבורא עולם ובורא ההסטוריה. הם ענין חיוני אחד שלם¹⁷. לכן יש מקום להקדים בחירת הארץ מצד בריאת העולם: "השמים שמים לד', והארץ נתן לבני אדם"⁵. קודם מופיע היסוד העיקרי של הארץ הזאת, הקרקע האלקית הזאת, ואחר כך מתברר ענין עם ד' בנחלתו. הארץ נתן לבני אדם, והארץ המיוחדת נתן לבני אדם מיוחדים עליהם נאמר "אתם קרויים אדם"⁶. הא בהא תליא. העם והארץ הם שנים שהם אחד¹⁸.

בואו ורשון¹⁹

לכן בצאת עם ישראל מן המדבר, בתום תקופת הארבעים שנות נדודים, אנו מתחילים להתקרב אל התכלית האמיתית, שלמות התורה והמצוות ושלמות כלל ישראל – שלמות חינוניתנו בציון בית חיינו. אנו משתכללים שכלול גדול ומקבלים את התורה מחדש – ספר דברים שהוא חזרה של תורה). כמובן החדש הוא ישן, עתיק וקדוש, והוא חזרה ובאור של תורה: "הואיל משה באר את התורה הזאת"²⁰. קודם כל מבאר משה רבינו (בראש ספר דברים) את כל מה שעברנו ואחר כך הוא מחדש את כל ענין ישראל ואורייתא, מתוך האור החדש שעל ציון²¹. אנו מתכווננים לשמוע מפי משה רבינו איך מתבארת התורה במובנה האמיתי. אנו מחכים לשמוע מפי משה רבינו דברי תורה. הרי נאמר: "הואיל משה באר את התורה הזאת!" ומה הם דברי התורה שאנו שומעים? "ד' אלקינו דיבר אלינו בחורב: רב לכם שבת בהר הזה. "פנו וסעו לכם"²². צאו וסעו

16. "הפתיחה לפסוקי דזמרה...מסתיימת היא עוד בלקט פסוקים זה: כי מתוך היות כבוד ד' לעולם ושמחתו במעשיו, בברכת שמו מעתה ועד עולם ובהילולו ממזרח-השמש עד מבואו, ברומו ובכלילת מלכותו עד כל מרחבי המציאות וחלקיה וצדדיה, כל המקומות והזמנים והנפשות-מתוך כך מופיע ענין ארצו המיוחדת, וממנה אבדו גויים, בהפירו עצתם והניאו מחשבותם האנושיות, בתקומת-נצח של עצתו-מחשבתו ומאמרו ומצותו, ומתגלה חתימת-הקיום של בחירת המקום ונצחיותה, של בחירת האומה ונצחיותה, של החלטיות שתיהן יחד..." רבינו, עולת ראיה ב תז.

17. "ארץ ישראל איננה דבר חיצוני לאומה, קנין חיצוני לאומה, רק בתור אמצעי למטרה של התאגדות הכללית והחזקת קיומה החומרי או אפילו הרוחני... היסוד הזה רעוע בערך איתן הקודש של ארץ ישראל". אורות, ארץ ישראל, א.

18. "ארץ ישראל היא חטיבה עצמאית קשורה בקשר-חיים עם האומה, חבוקה בסגולות פנימיות עם מציאותה". שם.

19. עי' שיחת רבינו דברים סדרה ב' 7-11.

20. דברים א ה.

21. ברכת יוצר המאורות.

22. דברים א ו-ז ה.

לכם הלאה, זו התורה: "בואו ורשו את הארץ!"²². "עלה רש"!²³. זו התורה המתבארת, מתוך התקרבותנו לאויר הבריא שלנו, אירא דארץ ישראל.

מצות ישוב הארץ²⁴

ידוע שהרמב"ן קובע הגדרת הלכתית יסודית שישוב הארץ וכבוש הארץ הן מצוות דאורייתא לדורות. הוא מביא לכך כמה פסוקים ומקורות ובתוכם גם את הפסוק "עלה רש". הרמב"ן מדגיש שזה צווי, מצווה מדאורייתא לכבוש ולרשת את הארץ. לעומת זאת, הזנחה ב"עלה רש" היא מרידה נגד ד'²⁵. "ובשלוח ד' אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם, ותמרו את פי ד' אלקיכם, ולא האמנתם בי ולא שמעתם בקולו"²⁶. במה "לא שמעתם בקולו"? בכבוש הארץ וירושתה. ירושת הארץ היא מצוה, וההיפך – מרידה.

מדינה²⁷

לפעמים יש אנשים ששואלים: היכן כתוב בתורה שאנו חייבים לבנות לנו מדינה? וכי הם אינם מכירים את דברי הרמב"ן הקובע שנצטוונו שהארץ הזאת תהיה בידינו ולא ביד אומה אחרת? ביהדות מקובל שאחרי הרמב"ם שהוא כעין המשך של הגמרא, השני אחריו במעלה הוא הרמב"ן. הוא חי קרוב לדורו של הרמב"ם. והיה מגדולי הגאונים ומגדולי המקובלים – דברים שבאים ביחד. הרמב"ן קבע שמצוות ישוב הארץ היא מצוות עשה מתוך תרי"ג מצוות, על יסוד לשון הפסוק "והורשתם את הארץ וישבתם בה"²⁸, שהוא לשון צווי. אנו מצווים בשני דברים: א. לרשת את הארץ על ידי כבוש. ב. לשבת בה. הרמב"ן קובע דברים ברורים: שהארץ הזאת שהבטיח ד' לאבותינו, צריכה להיות מסורה בידינו ולא ביד אומה אחרת²⁹, שהיא תהיה בידינו במובן לאומי. ארץ – חלק גאוגרפי של קרקע – הנמצאת בידי עם, כל אחד מבין שאין לזה מובן אחר מאשר שלטון מדיני וממשלה³⁰. כל הפוסקים ראשונים ואחרונים פוסקים הלכה זו מיסודו של

23. שם שם כא.

24. ע"י שיחות רבינו סדרה ב 12.

25. "והראיה שזו מצוה, אמרו יתעלה בענין המרגלים: עלה רש כאשר דבר ד' לך אל תירא ואל תחת. ואמרו עוד: ובשלוח ד' אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם. וכאשר לא אבו לעלות, במאמר זה כתוב: ותמרו את פי ד', וכן לא שמעתם הוראה שהוא מצוה". הוספות ל"סהמ"צ לרמב"ם, מ"ע ד'.

26. דברים ט כג.

27. ע"י שיחות רבינו סדרה ב' במדבר 7, חיוניות קשרינו לארץ 2.

28. במדבר לג, נג. "על דעתי זו מצות עשה היא. יצוה אותם שישבו בארץ, וירשו אותה, כי הוא נתנה להם ולא ימאסו בנחלת ד'... בכאן נצטוונו במצוה הזו, כי הכתוב הזה היא מצות עשה". רמב"ן עה"ת שם.

29. "שנצטוונו לרשת הארץ הזאת אשר נתן האל יתברך לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבה ביד זולתינו מן האומות. או לשממה, הוא אומרו להם, והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה, והתנחלתם את הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם... הרי נצטוונו בכבוש בכל הדורות". הוספות ל"סהמ"צ לרמב"ם, מ"ע ד'.

30. "השלטון היהודי בארץ הקודש, קרי: מדינת ישראל וצבאה...הריהו מצוה מפורשת וחשובה, מצוה כלל ישראלית". רבינו, לנתיבות ישראל, ב, קנט.

הרמב"ן³¹, שמצוות כבוש הארץ שייכת לכל הדורות כולם מדאורייתא – שכל הארץ הזאת תהיה בידינו.

מלחמות מצוה³²

“בואו ורשו”³² וכיצד מקיימים מצוה זו? אם הדבר נחוק, על ידי מלחמה של כבוש הארץ, בין שהדבר נעים לנו בין שהוא למורת רוחנו. ב”ה, אנו לא בוחרים במצוות, כמו שעושים זאת “דתיים” מסויימים. אם היה אפשר לקיים מצוות ירושת הארץ בלי שפיכות דמים, בוודאי היה יותר יפה. ודאי! אבל עד אחרית הימים ש”לא ישא גוי אל גוי חרב”³³, לפעמים אין לנו ברירה אחרת אלא לפעול על ידי חיילינו וצבאנו. אכן, על ידי פעולותינו הצבאיות, על אף סבוכיהן הלא נעימים, אנו מקיימים מצוה זאת, להעמיד את ארץ ישראל בידינו ולא ביד אומה אחרת. אין זה כל כך פשוט ליכנס לתוך הארץ. נמצאים בה אנשים אחרים ועמים אחרים, ויכולות להיות התנגשויות אתם. ידעו בני ישראל שהם יוצאים ממצרים לירושלים, לכן “חמושים עלו בני ישראל”³⁴. מה פירוש “חמושים”? מוכנים בנשק³⁵. יש הכרח להתכונן להתנגשויות מלחמתיות. אמנם קיימות מדרגות בהתנגשויות האלה, והחריפה ביותר היא מלחמת מצוה. מה המובן של מלחמת מצוה? המובן העיקרי הוא כיבוש הארץ³⁶. באופן יסודי, המושג של מלחמת מצוה שייך לכניסה לארץ, כדברים המפורשים של הרמב”ן שהארץ הזו צריכה להיות בידינו באופן שלטוני וממשלתי ולא ביד זולתנו מן האומות³⁷.

צבאיות³⁸

פשוט הוא שהתקדמותנו אל עבר הארץ הזאת קשורה בהתמודדות עם מבצעים מלחמתיים וצבאיים. שמעתי כמה עדויות של התבטאותו של ה”חפץ חיים” ביחס לשירות יהודים בצבא הגויים, שזה מהווה תרגיל והכנה אל הצבא שלנו³⁹. היו בחורים שנקראו לצבא הגויים וחיפשו דרכים להתחמק. תפיסתו של החפץ חיים בענייני כלל ישראל היתה תפיסה בריאה. הוא אמר להם: “עוד מעט יבוא המשיח ותהיה לנו מדינה וכמובן מדינה צריכה צבא. האם רק אז תלכו להתלמד להיות חיילים? עכשיו יש לכם הזדמנות ללמוד לשרת בצבא. זה חשוב בשבילנו רבוננו של עולם הוא המסדר תרגילי הכנה אלה, ומכשיר אתכם לקראת הצבא שלנו”.

31. עי' פתחי תשובה אה"ע ס' עה סק"ו.

32. עי' שיחות רבינו סדרה ב' עקב 10, סדרה א' מטות 4.

33. ישעיה ב ד.

34. שמות יג יח.

35. “אין חמושים אלא מזויינים...שלא תתמה במלחמת עמלק ובמלחמת סיחון ועוג ומדין מהיכן היו להם כלי זין שהכו ישראל בחרב”. רש"י שם.

36. “מלחמת יהושע לכבוש, דברי הכל חובה”. סוטה מד:.

37. עי' רבינו, למצות הארץ, לנתיבות ישראל א, קיח.

38. עי' שיחות רבינו סדרה ב' פנחס 8-9.

39. רבינו, לנתיבות ישראל ב ו.

לא כולם תפסו זאת. בדורות אחרונים, "ד' בעל מלחמות"⁴⁰, גלגל אותנו בצבאות הגויים, ומתוך כך כמה יהודים קבלו התמחות בלוחמה ואיסטרטגיה ונעשו אחר כך אלופים בצבאנו. כל זה שייך לסדר האלוקי של מעשי ד', רבנו של עולם, "קורא הדורות מראש"⁴¹. וכי מי הוא שסידר כל עניני הצבא בישראל? משה רבינו. סידור הצבאיות בישראל הוא ממקור התורה. מתוך ישיבתו, בה הוא עוסק במלחמתה של תורה, ניגש משה רבינו להכנות צבאיות, והוא עורך מפקד "כל יוצא צבא בישראל"⁴², סטטיסטיקה לקראת המערכה הצבאית של כיבוש הארץ.

המונח "יוצאי צבא בישראל" הופיע לראשונה בתורה, לא במובן של יוצאי צבא מיליטריסטי, אלא של יוצאי צבא לעבודת המשכן: "כל הבא לצבוא צבא לעבוד עבודה באוהל מועד"⁴³. תחילת הצבא בישראל הוא צבא של עבודת הקודש, צבא של ישיבה. עבודת הקודש היא תחילה לכל עבודה בישראל. חשבון וסטטיסטיקה של צבא ישראל, מתחיל בצבא המשכן המקדש והישיבה. מהאתחלתא הזאת של צבא נמשך ונשתלשל הצבא במובן המיליטריסטי. חז"ל מתארים את יהושע כ"מסדר הספסלים"⁴⁴ בבית מדרשו של משה רבינו. ויחד עם זה, הוא אשר נצטוו: "צא והילחם בעמלק"⁴⁵. מתוך עומק הרוחניות, ממעמקי התורה שהיא נשמתם של ישראל, ממרום הקודש והשראת השכינה בישראל, מהמקור האמיתי של תורה בישראל ונבואה בישראל – יש המשך של צבא מיליטריסטי, רק מתוך הישיבה, מתוך קדושת התורה, גבורת התורה, וגדלות הרוח בישראל, יש ערך וענין לצבאיות, בדורות שעברו ובדורותינו אנו. "תורת ד' תמימה"⁴⁶, ומעשה ד' תמים: התורה מקיפה את שלמות הנשמה של ישראל יחד עם שלמות הגוף של ישראל, הרוחניות העליונה של ישראל והשראת השכינה בישראל, יחד עם הפרקטיקה של הצבא במובנו הפשוט לקראת הכניסה לארץ.

מלחמת מצוה ורשות⁴⁷

ענין המלחמה מתפרט למדרגותיו: יש הבחנה בין מלחמת רשות לבין מלחמת מצוה. מלחמת רשות מותרת בנסיבות מיוחדות, כשיש צורך בהתרחבות. המשנה בהתחלת מסכת סנהדרין קובעת שיוצאים למלחמת רשות לאחר קבלת רשות מבית הדין הגדול של שבעים, זאת אומרת, במצבים פוליטיים מסויימים יש אפשרות של התפשטות, אמנם היא צריכה להסתדר באישור בית הדין. אבל למלחמת מצוה אין צורך בהסכמת בית דין. המצב שלנו, היום, ברור: זו מלחמת מצוה בכפליים. א) זאת מלחמת מצוה כפי הגדרת הרמב"ם: "אי זו היא מלחמת מצוה?...עזרת ישראל

40. ברכת יוצר אור.

41. ישעיה מא ד.

42. במדבר כו ב.

43. במדבר ד ג, ד כג, ד ל.

44. במד"ר כא יד.

45. שמות יז ט.

46. תהילים יט ח.

47. עיי' שיחות רבינו סידרה ב' כי תצא 14 פנחס 11.

מיד צר⁴⁸. הצבא שלנו נקרא צבא הגנה לישראל. ב"ה, זהו שם מוצלח מאוד. הלואי ולא היינו זקוקים לטיפולים צבאיים, אבל בינתיים הדבר הכרחי.

ב) הגדרה שניה יסודית נוספת למלחמת מצוה נאמרה על ידי הרמב"ן: יש מצוה דאורייתא לכבוש את ארץ ישראל⁴⁹. כפי שהזכרנו, יש מין מיוחד של אפיקורסים הבוחרים להם רק מצוות שמוצאות חן בעיניהם. ב"ה, אנחנו לא בוחרים בין המצוות. "כל אשר דבר ד' – נעשה ונשמע"⁴⁹. בין כל מצוות התורה, ישנה מצוה אחת "מיליטריסטית", והיא אינה מוצאת חן בעיני כמה אנשים. אנחנו, לא מעלים על דעתנו לבחור איזו מצווה לקיים ואיזו מצווה לא לקיים. מצוה דאורייתא!

במלחמת מצוה, אין צורך ברשות בית-דין ורבנים כדי לצאת למלחמה, מצוה זו שייכת לסדר המלכות, של המלך או של כל ממשלה בישראל, אשר היא במקום מלך⁵⁰ – כמובן, אם היא ממשלה הפועלת בגבורה, כי הממשלה היא כשביל העם ולא העם כשביל הממשלה. מלחמת מצוה היא המלחמה במובנה האמיתי, ומלחמת רשות היא טפלה לה. אין לנו מצוה להרחיב גבולותינו, אמנם יכולים להיות מצבים מדיניים וכלכליים שמחייבים זאת, אבל אין הדבר כל כך פשוט, וצריך להתיעץ עם גדולים. ההחלטה תצא מן המלכות יחד עם הסנהדרין שהוא הנהגת התורה בישראל. מכל מקום, מלחמה אינה מתחילה במלחמת רשות, והשורש הוא מלחמת מצוה, כבוש הארץ.

כבוש הארץ בכל הדורות⁵¹

הרמב"ן קובע בצורה ברורה כבוש ארץ ישראל כדי לקבוע שלטוננו בתורה, הוא מלחמת מצוה. זו מצוה מן התורה ואין שום אפשרות שיהיה אחרת. אין עם בלי ארץ, וישראל החי והממשי חייב להאחז בארץ. ומצוה זו נמשכת לכל הדורות, כפי שחוזר על זה הרמב"ן שלוש פעמים⁵². אמנם בדורות קודמים, אפילו דורות של צדיקים, לא קיימו מצוה זו. ומדוע? כי היינו במצב של אונס. דבר זה דומה למה שקרה כמה פעמים ברוסיה כשעמדו לפני תג הסוכות, ולא הגיעו ארבעה מינים. מה לעשות? אין מה לעשות! "לא מצא אתרוג, לא יביא פריש ולא רימון ולא דבר אחר"⁵³. המצוה אמנם עומדת אבל אין אפשרות לקיימה, כפתגם העממי: "אם אין אתרוג, לא מברכים". כך הוא לגבי מצות כבוש הארץ. אמנם חיובה בכל הדורות, אבל אי אפשר לקיימה בלי

48. רמב"ם מלכים ה א.

49. שמות כד ז.

50. "שבזמן שאין מלך, כיון שמשפטי המלוכה הם גם כן מה שנוגע למצב הכללי של האומה, חוזרים אלה הזכויות של המשפטים לידי האומה בכללה, וביחוד נראה שגם כל שופט שקם בישראל, דין מלך יש לו לענין כמה משפטי המלוכה, וביחוד למה שנוגע להנהגת הכלל... כל שמנהיג את האומה, דן הוא במשפטי המלוכה שהם כלל צרכי האומה... דלענין משפט המלוכה, שנוגע להנהגת הכלל, ודאי גם שופטים מוסכמים ונשיאים כלליים במקום מלך הם עומדים". משפט כהן שלו. ועי' רבינו שם שעת.

51. עי' שיחות רבינו סדרה ב' כי תצא 15. עניני התישבות 2.

52. "זו היא שחכמים קורין אותה מלחמת מצוה... ואל תשתבש ותאמר כי המצוה הזאת היא המצוה במלחמת ז' עממים... אין הדבר כן... הארץ הזאת לא נניח אותה בידם ולא ביד זולתנו מן האומות בדור מן הדורות". "הרי נצטוינו בכיבוש בכל הדורות". "אם כן היא מצוה עשה לדורות". הוספות למה"צ לרמב"ם, מ"ע ד'.

53. סוכה לא.

מכשירים מסוימים של מלחמה. לכן בדורות הקודמים, לא היתה אפשרות טכנית לקיים מצוה זו. עכשיו, ב"ה, יש לנו "אתרוגים" של מלחמה ומצוה זו חוזרת להיות מוטלת עלינו. ד' הפיל ממלכות והקים ממלכות. "הקים מכסאותם כל מלכי ארץ"⁵⁴. רבונו של עולם הפיל את טורקיה, והקים במקומה עמים שהכירו את התנ"ך ששייך לעם התנ"ך. על ידי הצהרת בלפור, הקמת הגדוד העברי וכו' לאט לאט נוצרה אפשרות לכבוש את הארץ ונתחדשה המצוה⁵⁴. המצוה כוללת ירושה וישיבה, "שלא נעזבה לשממה ולזולתנו מן האומות"²⁹. ירושה, מוכנה כבוש, ומתוך קיום מצות הירושה, מתאפשר קיום מצות ההתיישבות⁵⁵. מתוך התורה נמשכת המצוה לישב את הארץ שלא תהיה שממה. כמו כן יש לישב את השממות הרוחניות של אפיקורסות. אי אפשר להתחמק ממצוה זו. ישיבה היא מלה משותפת ללימוד תורה ולישוב הארץ, ויש שייכות ביניהם בלשון הקודש: היד הגדולה בהתיישבות נמשכת מתוך התוקף הרוחני של התורה. תורה – מלחמה – התיישבות הם שלישייה אחת, ואשרינו שיש לנו תוקף ככולן.

מעומים בארץ ישראל⁵⁶

ברמב"ם מוזכר שיהושע שלח שלש אגרות ליושבי הארץ. "שלשה כתבים שלח יהושע עד שלא נכנס לארץ. הראשון שלח להם: מי שרוצה לברוח – יבחר. וחזר ושלח: מי שרוצה להשלים – ישלים וחזר ושלח: "מי שרוצה לעשות מלחמה – יעשה"⁵⁷. מה שמסופר בתנ"ך על יהושע, יש לו ערך לדורות – "נבואה שנצרכה לדורות, נכתבה"⁵⁸. השליחות האלוקית של יהושע נכתבה, כי היא נצרכה לדורות. ראשית כל הודיע יהושע: אם הנכם מתכוננים לברוח, אנו לא נרדוף אחריכם. ואמנם בהתחלה מוזכרים שבעה עממים⁵⁹, ובהמשך רק ששה⁶⁰. חז"ל מבארים שהגרשי הלך לו וברח לאפריקה⁶¹. באגרתו השניה כתב יהושע: "אנחנו צריכים להכנס לארץ הזאת ולסדרה תחת שלטוננו. אם תעזבו את עבודתכם הזרה, תוכלו להשאר כאן". אמנם נאמר לגבי שבעה עממים "לא תחיה כל נשמה"⁶², אבל זה רק בתוך מסגרת מצוות כבוש הארץ⁶³.

54. ישעיה יד ט.

54* "אם במשך הדורות של הגלות, היינו נמצאים במצבים של אונס, מתוך כל מציאותנו הגלותית הנפשית והמעשית, ומתוך שלטונות הגויים שהוקמו בגזרתה בארצנו, שעל-ידם ניטלה מאתנו כל עיקר האפשרות לקיומה של מצוה חמורה זו בשלמותה, הרי אין זה פוגם כמובן את עצם חיובה של המצוה וכל חומר ענינה. כשם שחיובה של כל מצוה אינו נפגם על ידי מצב האונס שהאדם נמצא בו ומעוכב על-ידו מלקיימה. בדורנו זה, אחרי אשר זכינו במפלאות ד' ומשפט צדקו לכל שכלולו של גילוי קץ הגלות שלפי חז"ל (סנהדרין צח.) בפקודת מסבבי-הסיכות ב"ה, הלכו ונסתלקו המחסומים ונתבטלו המחיצות שהיו בינו לבין ארצנו". רבינו לנתיבות ישראל א 117–118.

55. "והורשתם את הארץ וישבתם בה" במדבר לג נג. "והורשתם אותה מיושביה, ואז וישבתם בה, תוכלו להתקיים בה, ואם לאו, לא תוכלו להתקיים בה". רש"י.

56. עי' שיחות רבינו סדרה א' ראה 8–9–10–11 לך לך 6–7 סדרה ב' בשלח 23 כי תבוא 12–16 פרקי משיח 8.

57. רמב"ם מלכים ו ה עפ"י ירושלמי שביעית ו א.

58. מגילת יד.

59. דברים ז, א יהושע ג י.

60. יהושע ט, א. יא, ג.

61. "גירדשי פינה והאמין לו לקב"ה". ירושלמי שם.

62. דברים כ טז.

יהושע הבהיר ליושבי הארץ: הארץ הזאת היא שלנו, היא תחת ממשלתנו, אם אתם מחליטים להשאר כאן, הרשות תנתן לכם אם תקבלו עליכם שני תנאים: א. שלטון שלנו. ב. ביטול עבודה זרה. ארץ ישראל היא הארץ המיוחדת ששיכת לאברהם אבינו שהכיר את בוראו, וזרעו צריך להיות שרוי בטהרת הקודש, ועל כן יש לנקות את ארץ ישראל מעבודה זרה. המלחמה נגד שבעת העממים אינה אבסולוטית, אלא "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם אשר עשו"⁶⁴. על כן אם הם עוזבים את עבודתם הזרה⁶⁵ ואינם פוגעים בממשלתנו בבעלותנו על הארץ הזאת⁶⁶, יש להם אפשרות לחיות בתוכנו בתור מיעוטים. כידוע יש חלוקים בהלכה בין נוצרים שהם עובדי עבודה זרה⁶⁷ ובין מוסלמים⁶⁸ לענין היתר השארותם בארץ. אבל קודם-כל צריך להיות ברור שהארץ היא שלנו, "כימי השמים על הארץ"! על זה אין מה לדון!

זכותנו על הארץ⁶⁹

אנו מצויים על כבוש הארץ אבל האמת היא שלא לקחנו מן הערבים שום ממשלה, ולא גרשנו אותם מכאן. הארץ הייתה שייכת לטורקים והערבים ברחו ממנה⁷⁰. שאלה: יש טוענים כי גישתנו לענין ארץ ישראל והערבים היא מיסטיית ולא מעשית? הרב: אלו דברי שטות. להוי ידוע שאינני מדבר מתוך איזו מסטיקה מעורפלת. המסטיקה שלנו, פירושה עמקות הבנה בהשקפת עולם פלוסופית מדעית. איננו חיים בעולם של הזיות וחלומות אלא נמצאים כאן בארץ ישראל מכה ענינים גלויים המבוססים על מקורות הלכתיים והסטוריים. אנו היורשים. גם בעזבונו פרטיים יש מציאות של יורשים. על אחת כמה וכמה בסוגיות ממלכתיות. אנו נמצאים כאן בתוקף ירושת אבותינו, יסוד התנ"ך וההסטוריה, ואין אף אחד שיוכל לשנות עובדה זו. למה הדבר דומה? לאדם שיצא את ביתו, ובאו אחרים ופלושו לתוכו. זהו בדיוק מה שקרה לנו. יש טוענים שיש כאן אדמות ערביות. שקר וכזב! אין כלל וכלל אדמות ערביות. גם גדולי הגויים יודעים שארץ ישראל שייכת לעם ישראל. בספרות האנגלית בולט הדבר

63. כדברי הרמב"ם לעיל וכן רמב"ם בהוספות לשה"מ"צ מ"ע ד'.

64. דברים כ יח.

65. ע"י משפט כהן ס' סג, וע"י רבינו שם עמ' שסה וע"י שיחת רבינו סדרה א' ראה הערה 32-34.

66. קבלו עליהם המס ולא קבלו עבודת, או שקבלו העבודות ולא קבלו המס, אין שומעין להן עד שיקבלו שניהם. והעבודות שיקבלו הוא: ...שלא ירימו ראש בישראל אלא יהיו כבושים תחת ידם...והמס שיקבלו: שיהיו מוכנים לעבודת המלך בגופם ובממונם...". רמב"ם מלכים ו א.

67. "נוצרים עובדי ע"ז הם, ויום ראשון הוא יום אידם". רמב"ם ע"ז ט ד. השמטות הצנוורה. ע"י שיחת רבינו "ולמינים אל תהי תקוה".

68. שר"ע יו"ד קמו ה.

69. ע"י שיחות רבינו פרקי משיח 9, סדרה א' לך לך 9.

70. "בחזרנו...אל ארץ אבותינו ארץ חיינו וקדשנו זאת, לא לקחנו מאת הערבים אשר ישבו בתוכה בשממותה, שום שלטון ממשלתי שלא היה להם בה. אלא חזרנו אל ארצנו בהתמוטטות השלטון הזר ששלט עליה זמני". "גם הלא ידוע לכל, כי לא גרשנו אותם מהתישבותם פה בארצנו זאת נחלת אבותינו...אלא שהם בעצמם, אם מתוך פחדנות והתבהלות נפרות, או מתוך המצאות תכניות פוליטיות של ניפוחי דברים מסולפים ועשיית "מתנות פליטים" למראה עיני העולם הסובב והרחוק, ברחו ועזבו כמה מקומות ישוביהם כאן". רבינו, "למען דעתו!".

במיוחד, כגון בספר "דניאל דירונדה" של ג'ורג' אליוט ואפילו בקוראן ובספרים אחרים של האיסלם, מוזכר שהארץ הזאת שייכת לנו ושכאחריה הימים ישובו בני אברהם יצחק ויעקב לארץ הקודש. הנה ספור מעניין. כזמנו התעוררה היהדות החזקה והבריאה ברוסיה וקנתה בלי עזרת מוסדות ואף בלי עזרת הבארון מרוטשילד את האדמות עליהן הוקמה רחובות. לילה אחד, אחרי שחתמו את שטרות-המכר עם הערבים, ערכו מסיבה גדולה בהשתתפות ר' יחיאל מיכל פינס, ואז באו צעירים בדואים מן השבט השכן וניסו להפריע. ניגש אליהם זקן השבט וגער בהם: "שקט! דרך ארץ! הלוא אלה בני אברהם יצחק ויעקב, שחוזרים לנחלתם, כמו שכתוב בקוראן הקדוש". ר' יחיאל מיכאל פינס שמע את הדבר כמו אזניו.

פעם ניגשה אלי גברת אחת בשם דינה דינור, ובפיה רעיון גדול: "להפגיש אנשי דת ואנשי ספרות, יהודים וערבים יחד". השבתי לה: "מדוע לא? ניפגש". התיחסתי לדבר בחיוב, ונפגשנו פעם-פעמיים. אחר כך אמרתי לגברת דינור: "הלא את נפגשת הרבה עם עסקנים לאומיים ערביים, אנא בטובך תבררי אתם אם נהיר להם, שלא לקחנו מהם שום שלטון, כיון שהם אף פעם לא שלטו כאן – אלא הטורקים. אם הם מודים בכך, נמשיך להפגש. ואם לא – עם שקרנים אין לי שום עסק. היו שהסתייגו בכלל מפגישות אלו, וחששו מהערבים המשתתפים בהן כמרצחים מוסווים, אבל אני אמרתי שחשוב מאוד להפגש "בחוגי בית" אלה אשר מטרתן למעט את השנאה. אבל קודם-כל, עליהם להכיר שאין להם טענות שלטון. כיצד יש להתנהג כלפי מעוטים, – הוא דבר שאפשר לברר כדי שלא יהיה אף קפוח. אבל באופן פוליטי, ממלכתי – אי אפשר שיתכחשו לאמת הזאת, שאנו לא חייבים להם ממשלה! רק אחרי שיוודו בזאת, יש מקום לדבר. הודעתי להם שאם לא יכירו בזה, אין אפשרות של פגישה. ואמנם היא הלכה וביררה, ואכן עסקנים לאומיים ערביים אלו הודו בכך שלא לקחנו מהם שום שלטון בארץ ישראל, וקבלתי זאת מהם בכתב⁷¹.

ארץ ישראל נקנית ביסורים⁷²

ישנם הרבה דברים שמופיעים ומתפתחים דרך סיבוכים. רק לשיכור, נראה כל העולם כמישור⁷³. וכן לגבי הארץ הזאת, הולך ומתקיים בה "לך לך אל הארץ אשר אראך... ואעשך לגוי גדול", אבל לא בבת אחת, אלא דרך השתלשלות והתפתחות. ארץ ישראל נקנית דרך יסורים⁷⁴, אחרי כמה דורות של "גר יהי זרעך בארץ לא להם"⁷⁵ כך היא התכנית האלוקית.

71. "...בעובדה הזאת האמיתית שלא לקחנו מאתם שום שלטון ממשלתי, – גם הערבים בני הארץ בהודאתם בזאת במסמך הכתוב הנמצא בידיו". רבינו, "למען דעתו!".

72. עי' שיחת רבינו אהר"ק סדרה א' 7.

73. "כי יתן בכוס עינו יתהלך במישרים". משלי כג לא. "כל הנותן עינו בכוסו, כל העולם דומה עליו כמישור". יומא עה.

74. "שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין. אלו הן: ... ארץ ישראל..." ברכות ה.

75. בראשית טו יג.

בשוב ד' שיבת ציון⁷⁶

יש לראות בעין פקוחה את כל המהלך האלוקי של התקופה האחרונה. ד' הוא יוצר העולם, והוא היוצר עמים וממלכות, ואין זולתו. והוא סיבב את כל המהפכות הגדולות שהתרחשו בעולם בחמישים השנים האחרונות, כפי שנאמר בדניאל "מהדעה מלכין ומהקים מלכין"⁷⁷, הוא מסלק מלכים ומקים מלכים. כל זה אינו מקרי! אין כאן מסטיקה אלא ראייה בעינים פקוחות את יד ד'. ארץ קדשנו שהיתה במצב של חולשה, תרדמה ועכוב הופעת כוחותיה התחילה להתעורר דרך כל המלחמות שפרצו במשך חמישים שנה אלו, שמפניהם נפלה הממשלה הטורקית. ב"ה, עכשיו, הארץ בידינו, הר הבית בידינו – ו"מגרש הרוסים" בידינו. (איני יודע למה יש צורך להמשיך בשמות גלותיים אלה של "מגרש הרוסים", "מושבה גרמנית" וכדומה). העולם אינו הפקר אלא מודרך על ידי רבוננו של עולם. במשך מאות שנים, רבוננו של עולם היה "ברוגז" עם הארץ הזאת, ואוירה היה מעופש במלריה, ועכשיו היא מבריאיה יותר ויותר. האם זו מקריות והפקרות?!

נסיגות רגעיות⁷⁶

שאלה: אז למה יש לפעמים נסיגות במהלך הגאולה הזה? הרב: זהו מעבר זמני ורגעי. כמו בכל דבר ודבר יש מדרגות, ויש גם מדרגות בקודש, ואפילו לפעמים "סתר המדרגה"⁷⁸, אבל אין זה אלא עיכוב זמני. אין להיות ילדותי, אלא לראות את המהפכות העולמיות, ולהכיר – מתוך שכל גדול – את התכנית האלוקית של "שוב ד' את שיבת ציון"⁷⁹, העוברת גם דרך כל מיני סבוכים. ככל שדבר יותר גדול, יותר הוא מסובך – בדומה לנסיעה באירון. מהלך גאולתנו הוא עובדה הסטורית במדה ענקית. מה שמופיע בנגוד למהלך הזה אינו אלא עיכוב זמני של "רגע באפון"⁸⁰. כל ההפרעות אינן אלא דברים קטנוניים שאין להם שום ערך קיים במהלך ההסטורי הענק הזה. נכון שלפעמים יש מצבים קשים ומאוד לא נעימים אבל אנו נתגבר. אין שום מקום להתחשב במעשי גוים או יהודים שטחיים בניגוד לתכנית האלוקית הזאת החובקת שנים ודורות. הם בטלים ומבוטלים כנגד התורה וכנגד ההנהגה האלוקית.

ירושה וישיבה⁸¹

שאלה: אם הכל מסודר על פי תכנית אלוקית, מה התפקיד שלנו? הרב: בתפקידנו יש שני חלקים: ירושה וישיבה. המובן של ירושה הוא כיבוש. את הכבוש כבר בצענו חלקית, אבל עדיין

76. עי' שיחות רבינו פרקי משיח 34.

77. דניאל ב מז.

78. שיר השירים ב יד.

79. תהילים קכו א.

80. תהילים ל נ.

81. עי' שיחת רבינו פרקי משיח 35.

לא השלמנו, שהרי "שלוש ארצות בארץ ישראל, יהודה, גליל ועבר הירדן"⁸². כמו בכל דבר, גם בארץ ישראל יש מדרגות. אפילו בירושלים עצמה יש מדרגות, ואפילו בבית המקדש יש מדרגות⁸³. אבל כל המדרגות שייכות לענין האחד הגדול של אחיות עם ישראל בחלק זה של כדור הארץ. לעילא ולעילא נמצאת יהודה, בו מקום המקדש, ולעומתה עבר הירדן. אבל כל שלשתן הן מדרגות של אותה קדושת ארץ ישראל⁸⁴. פעם ישבה אצלי אישיות חשובה מתנועת "ארץ ישראל השלמה". היתה לו פליטת פה: "עכשיו כל ארץ ישראל בידינו". ענית לו: "איני יכול להצטרף אליכם, כי מה שנמצא בידינו עדיין אינו הכל. כמו ש"תורת ד' תמימה"⁸⁶, כך גם ארץ ישראל צריכה להיות תמימה ושלמה. עלינו לחזק את הכיבוש בכל תוקף. כל מה שהגויים פועלים על מנת להפריע, הרי הוא בטל ומבוטל מעיקרו, וצריך לעמוד נגדו במסירות נפש, בעצה וגבורה למלחמה, בלא פחדנות. איננו משועבדים לאף אחד. מתוך בטחון יסודי, עלינו להמשיך בעשייה חשובה של ירושה וישיבה, כדברי הרמב"ן שכל ארץ ישראל צריכה להיות תחת שלטוננו ולא לשממה. יש לחזק את ההתישבות מקרוב ומרחוק.

אין רשות לויתורים!⁸⁶

אין לנו שום זכות לוותר על חלקים של ארץ ישראל, כי איננו בעלי בית על ארץ זו, ואיננו רשאים לעשות לנו "מדינונת" קטנטנה בשם "ארץ ישראל" חס ושלום. אנו שליחים של מליוני יהודים. לפני זמן מה סיפר לי עסקן ציוני חשוב שיהודיה זקנה שיצאה מרוסיה, נגשה אליו בווינה ואמרה לו: תחזיקו את כל אדמות ארץ ישראל בשבילנו, אל תוותרו על אף מטר, עוד מעט אנחנו באים.

אין שום אדם שהוא רשאי לעשות ויתורים טריטוריאליים על הארץ הזאת. האם קילומטרים אלה הם שלנו? האם מישהו בעל הבית עליהם? קילומטרים אלה שייכים לכל מליוני היהודים שברוסיה באמריקה ובכל העולם, לא פחות מאשר לנו. אנחנו פה נציגים של עם ישראל, ולא בעלי הבית הבלעדיים. איך לא מתביישים ממשבת שטות זאת להסתפק במדינה קטנטונת. אין לשום אדם רשות לוותר על חלקי ארצנו זאת השייכת לכל מליוני עם ישראל לכל הדורות. זה חרפה ובזיון, וגם מצות לא-תעשה מן התורה, כפי הנוסח ההלכתי שבמסכת עבודה זרה: "לא תחנם"⁸⁷, "לא תתן להם חניה בקרקע"⁸⁸.

82. שביעית ו א. ט ב. ב"ב לה.

83. משנה כלים א ח-ט.

84. שיחת רבינו סדרה א' אחו"ק 7. פרקי משיח 15.

85. תהילים יט ח.

86. ע"י שיחת רבינו פרקי משיח 35, עניני התישבות 4, סדרה ב' כי תבוא 17, כי תצא 16.

87. דברים ז ב.

88. ע"ז כ. רמב"ם ע"ז י ג-ד. "דין זה חל הוא, כמובן, על כל רגב, על כל מדרך-כף-רגל, מקרקעה של ארץ ישראל". רבינו, לנתיבות ישראל, א 89.

מלחמה ופקוח נפש⁸⁹

שאלה: בענין שלמות ארץ ישראל האם אין להתחשב במצבי פקוח נפש? הרב: פקוח נפש קיים בכל מלחמה, וכן במלחמת מצוה זו. אנו נכנסים בה על דעת כן שנהיה במצב של פקוח נפש. הרמב"ם מגדיר בדברים ברורים שמלחמה היא מציאות בה הורגים ונהרגים⁹⁰. זאת המצווה היחידה בתורה שהיא על מנת כן⁹¹. בכל המצוות האחרות הדוחות פקוח נפש ונאמר בהן "יהרג ולא יעבור", אין שום ענין לעמוד לכתחילה מול התותח כדי להיהרג, ואם אפשר להמלט, יש להמלט. אבל מצוה זו של כבוש ארץ ישראל ושלטון ארץ ישראל היא על דעת מסירות נפש⁹². ומלחמת מצוה נוהגת בכל הדורות כדברי הרמב"ן. ומה היא מלחמת מצוה? כבוש ארצנו²⁹ והתגוננות כלפי צוררנו.⁴⁸

מסירות נפש על ארץ ישראל⁹³

אנו מצווים מן התורה לכבוש את הארץ ולקבוע בה את שלטוננו, ואין אפשרות לעזוב שום מקום, בשום פנים ואופן. כידוע עקירת מצוה מן התורה היא "ביהרג ואל יעבור" רק לגבי שפיכות דמים, גלוי עריות ועבודה זרה. כל זה נכון במצבים רגילים, אבל בשעת כפיה וגזירה גם דבר קל הוא חמור, ויש למסור את הנפש אפילו על שרוך נעל⁹⁴. ואין הבדל מאיזה צד היא הכפיה, והיא כוללת, חס וחלילה, גם כפיה מצד יהודים⁹⁵. וקיימא לן כרמב"ן שמצוה מן התורה שהארץ הזאת נחלת אבותינו תהיה ביד שלטוננו ולא ביד אומה אחרת. כך כותב ה"פתחי תשובה", המאסף לכל מחנות הפוסקים, שכן מבואר "מכל הפוסקים ראשונים ואחרונים"⁹⁶. מול כפיה על מצוה יש חיוב של מסירות נפש, אפילו אם זו מצוה קלה, קל וחומר על מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצוות שבתורה.⁹⁷

נגד דברים ברורים אלה יש המקשים קושיא הלכתית כביכול: חיוב מסירות נפש קיים רק אם

89. עי' שיחת רבינו, עניני התישבות 4.

90. עי' רמב"ם מלכים ז טו.

91. "נהי זכל המצוות נדחים מפני הסכנה, מכל מקום מצוה זו, דהתורה צותה ללחום עמהם, וידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הנס כמבואר ברמב"ן (במדבר יג ב. א מה), ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת המלחמה. אם כן חזינן דהתורה גזרה ללחום עמהם, אף דהוא סכנה. אם כן דחוייה הסכנה במקום זה". מנחת חנוך תכה.

92. "שנכנסים בה לסכנות להרוג וליהרג על פי טבע העולם, דזהו מצוות בכך". משפט כהן שכו. והרי זה דומה "למחויבי מיתת בית דין שהורגים אותם" ואין "לומר שיש מצוה שאינה נדחית מפני פקו"נ, דזהו עיקר המצוה". שם.

93. עי' שיחת רבינו התישבות 1, סדרה ב' כי תצא 10 בשלח 10.

94. סנהדרין עד. עד: רמב"ם יסודי התורה ה א-ב-ג.

95. "כשיש כח כופה ומכריח, בין שיהיה מישראל, או מאומות העולם, אז אין שום הבדל בין קלות לחמורות, וכל המצוות כולן, יש להן בנוגע לזה דין של חמורות. וההסטוריה שלנו מלאה מעובדות כאלה, שבשעה שהיו חפצים לכוף את ישראל לעבור אפילו על דבר קטן מהדת, עמדו כנגד הכופים בכל כח, ויש שהגיעו הדברים גם למסירות נפש". אגרות הראיה א רפד.

96. פת"ש אה"ע עה סק"ו.

97. ספרי ראה. יב כט.

הגויים מתכוונים להעבירו על התורה, על המצווה ועל הדת, ולא אם הם מתכוונים להנאתם⁹⁸. למשל אם גוי מכריח יהודי לבשל עבורו בשבת להנאתו אין בזה חיוב מסירות נפש. קושיא זאת אינה קושיא⁹⁹. שהרי הנאת עצמם זאת היא כוונתם לשלוט פה בארץ והנאתם זו היא בניגוד למצוות התורה שאנו נהיה שולטים בארץ הזאת. כוונתם של צוררנו היא שאחרים ישלטו על הארץ הזאת, בניגוד למצוות התורה המחייבת אותנו להיות שליטים כאן.

שאלה: למה זה נחשב כהעברה על דת ולא כהנאת עצמם? אם הנאת עצמם מוכרחת ללכת בדרך של העברה על דת, ואי אפשר לה לבוא בצורה אחרת, האם בגלל זה היא נחשבת כהעברה על הדת? הרב: כן, הנאת עצמם היא להיות שליטים פה, והיא בניגוד למצוות התורה שאנו נהיה שליטים פה. אלו דברים פשוטים מאוד¹⁰⁰.

98. רמב"ם יסודי התורה ה א-ב.

99. "כלפי ההערה שגולגלה לעומת בירור הדברים של החיוב בעמידתנו במסירות נפש נגד הכפיה מצד משהוא, ביחס לעמידתנו בארצנו כמצות "והורשתם וישבתם", מתוך החילוק הידוע שחיוב זה אינו במצב שהכפיה היא מצד הנאת עצמם ולא מעצם העברה על מצוות הדת - הננו בזה להודיע ולהעיר לכם כי כל אלה הם דברים בטלים ומבוטלים, ואינם משנים במשהוא את בירור חיובנו זה - כי הנאת - עצמם זאת היא שהם יהיו שולטים פה בארץ הזאת, ולא אנחנו. ועל כן הננו מצווים כהרמב"ן לכל הדורות, בדבר ד' אלקינו מלך העולם, שלא הם יהיו שולטים פה, בירושלים, ביהודה ושומרון, הגולן ויריחו, אלא שאנחנו נהיה השולטים פה בארצנו של כל מקהלות רבבות עמנו בית ישראל...מכתב רבינו, הצופה, ב' אדר תשל"ד.

100. יש להבחין בין הנאה שיכולה לבוא לגוי גם לא בדרך של ביטול מצוה על ידי יהודי, כגון אכילת אוכל מבושל בשבת, ובין הנאה שעצם מהותה בבטול מצוה מן התורה כגון שלטון גויים על ארץ ישראל. העורך. אנו מצרפים כאן שאלה שנשלחה לעורך בהקשר לדברי רבנו. ותשובתו בצדה. שאלה: יש לי שתי בעיות על דברים שפרסמת בשיחות הרב צבי יהודה. באמת, ההערות הן לדבריו של הרב צבי יהודה, ובזמן היותי בישיבה לא זכיתי לקבל עליהן תשובה. אם תשיב לי, אודה לך. מכל מקום, כפי שהדברים כתובים בחוברת, הם לפחות נשמעים לא נכונים, ואני מפקפק אם לפרסם אותם כך, זה לתועלת. (1) בענין מסירות הנפש על ישוב ארץ ישראל מפורסמת טענת ה"מנחת חינוך" שפקוח נפש אינו דוחה מלחמת מצוה. ולכאורה, די בטענה זו. הרב צבי יהודה מוסיף סברה חדשה לדון את מצבנו בארץ בשעת שמד. ועל הטענה ש"להנאת עצמן שאני", תשובתו היא בלתי מובנת לחלוטין, ואיני רואה שום חילוק בין הנידון שלנו לבין כל להנאת עצמן... (תשובה: 1) בענין הפקפוק אם לפרסם דברים תמוהים, הרי אצל כל גדולי ישראל יש כמה דברים תמוהים, כגון בכמה מקומות אצל הנודע ביהודה ורבי עקיבא איגר. יש גם כמה מקומות תמוהים ביותר ברמב"ם, עליהם אומר החוות יאיר שנשמטו ממנו משניות מפורשות. בכל ספרי גאוני ישראל יש מאות ואלפי דברים תמוהים, ואנו מוסרים את נפשנו לתרץ אותם, ומעולם לא שלחתי ידני בדבריהם, בגלל היותם תמוהים. לא משום שאיני מבין, רשאי אני להשיט. אם גדול בישראל אומר סברא, ויש עליה קושיא, האם בגלל זה, כבר אין צורך לפרסם את הדברים? מעולם לא התפעלנו, ולא נבהלנו מקושיא. יבוא מישהו יותר מוכשר, וימצא תרץ. במיוחד שפה אין מדובר על איזה דבר שמו"ר הרצ"י אמר פעם דרך אגב. אלא על דבר שהוא חוזר עליו פעם אחר פעם, ואף פרסם בעיתונות כמה פעמים, סימן שהוא רואה בזה חשיבות. ואף אם יבוא גדול אחר, ויחליט להסתמך על סברא אחרת, ולפסוק אחרת - אין בזה היתר לשלוח יד בדבריו ולהשמיטם. זו שיטתו של הרב צבי יהודה. ועל כל שיטה יש קושיות, ובמיוחד שאין זו הסברא היחידה בנידון, אלא יש עוד טעמים אחרים. (מפי ת"ח).

(2) לגבי עצם הדברים ש"להנאת עצמן שאני" יש לומר שאין זו טענה, מכיון שיש ראשונים שפסקו שאף להנאת עצמן, יהרג ואל יעבור, וכן הבין הר"ן בדעת הרמב"ם ומכיון שהשולחן ערוך הביא לשונו של הרמב"ם, יש מקום לאמור שגם הוא סובר כן. שמא נאמר שיש כאן ספק, וספק נפשות להקל, הרי אם באנו לכך, יש גם לקחת בחשבון ספק נפשות בצד השני, שמא דווקא מסירת חלקי ארץ ישראל היא המסוכנת (מפי ת"ח).

(3) אמנם לגבי עיקרו של דבר, מו"ר הרצ"י חידש שמה שהגויים רוצים לקחת מאתנו את ארץ ישראל, אין

התנחלות בארץ¹⁰¹

אנו קשורים ליהודה ושומרון וכל מלוא רוחב הארץ, בהתקשרות נצחית של עם ישראל לאדמת הקודש. יש לעמוד על כך במסירות נפש בכל תוקף בלא שום ויתורים. אין מקום להעלות על הדעת שום ויתור אפילו על מילימטר אחד מרובע של נחלת ד'. לא תתכן שום פגיעה בגבולות נחלתנו, חס ושלום. יש להאבק על כך עד הסוף בלא שום ויתור ובמסירות נפש.

שאלות: יש טוענים שיש התנחלויות בלתי חוקיות? הרב: מי שמעכב יהודים להתנחל בארץ הוא העושה מעשה בלתי חוקי. מי בכלל נתן לו יפוי כח לעכב התנחלויות בארץ ישראל! האדמות האלו שייכות לנו מימי אברהם יצחק ויעקב, והן גם נחלת מליוני אחינו בכל העולם.

בגמרא יש כלל: "קרקע אינה נגזלת"¹⁰², וכל בעלי המוחות העקומים שמעכבים התנחלויות – ישאר שמם לחרפה וזראון עולם, אבל, ב"ה יש עוד בעם ישראל כוחות גדולים חזקים ומוצקים, בעלי הכרה יהודית ומוכנים למסירות נפש, ובעזרתם נעבור רגעים קשים אלה.

כל ההתנחלויות האלה הן חוקיות הן מבחינת התורה הן מבחינת חוקי המדינה. נכון שפה ושם היו התנגשויות חולפות וכמה אי נעימויות, אבל לאורך ימים אי אפשר לעכב את ההתיישבות בשום פנים ואופן.

"דתיים" ו"לא דתיים"

שאלה: חלק ניכר של המתנחלים אינם דתיים. האם אין זה משנה לגביך? הרב: לענין זה, אין זה משנה כלל וכלל. אגב באו פעם אנשים אל אחד מראשי מחלקת העליה בסוכנות קטרגו שכמה מן הצעירים הדתיים שהועלו ארצה, התקלקלו. הלך אותו אדם אל הרב הראשי לירושלים, הרב צבי פסח פרנק זצ"ל, שהיה גדול בתורה, אבל לאו דווקא תומך בציונות, וביקש ממנו פסק הלכה, אם להמשיך להעלות את הצעירים האלה ארצה. נתן לו הרב פסק הלכה מפורש: חס ושלום מלעכב עליית צעירים דתיים לארץ ישראל, אפילו אם יש ביניהם שמתבלבלים ומתקלקלים. אם כן, אין זה משנה אם המתנחלים היום דתיים או לא. וכולם שייכים לכלל ישראל.

אגב, שמעתי שיהודי מפורסם אמר בעלותו ארצה מרוסיה, כי הוא אתאיסט. איך יכול הוא להיות אתאיסט, אם בכלל אינו יודע מה זה אלוקים!?

זה נקרא להנאת עצמם, שהרי הם אינם באים מצד התועלת שלהם, אלא מתוך שלילת זכות ישראל על ארץ ישראל, ומטרתם עקירת מציאות ישראל מארץ ישראל (מפי ת"ח).

(4) יש גם כאן נקודה נפלאה מבחינה חינוכית. הרי כל הציונות בנויה על זה שלא נהיה משועבדים לגויים, שלא נהיה במצב של שמד. כשאנחנו מגדירים את הגזירה של הפקרת חלקים מארץ ישראל כגזירת שמד, על הטענה הציונית של ארץ ישראל לעם ישראל – הרי אין לך אילוסטרציה יותר טובה של האבסורד שבמצב. אין לך דבר יותר פוקח את העינים ומעורר את הלבבות, אנו באים וקוראים לציונות גזירת שמד, בזמן שארץ ישראל היא הצלה מגזירות שמד, שחרור מכל גזירות וכל השמדות של הגויים. הניגוד הזה בין גזרת שמד ביחס למי שרוצה להחזיק בארץ ישראל, מראה עד איזה אבסורדים אנו מגיעים. וכשיהדות של אמונה ושל תורה חשה ומרגישה שיש כאן גזירת שמד, יש פה נקודה חינוכית נפלאה להבנת אחיזתנו האמיתית בארץ ישראל (מפי ת"ח). וראה עוד בדברי הגר"א שפירא שליט"א שהתפרסמו בבטאון מורשה, ט' ע' 21.

101. עי' שיחת רבינו בשלח סדרה ב' 10.

102. סוכה לא. ולעולם בחזקת בעלים היא עומדת. רש"י שם.

קנה לך שדה¹⁰³

פרק ל"ב של ירמיהו מתאר מצב של תסבוכת שנגרם בעקבות ביאת הכשדים לעיר. יש לזכור הדרכת חז"ל: "נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, ושלא הוצרכה לדורות, לא נכתבה"¹⁰⁴. יש נבואה שנאמרה לאותו דור מפני סכות מיוחדות, אבל הערך שלה קיים בכל הדורות. הגורם לאמירתה נעוץ בסכות זמניות של אותו דור, אבל אם היא נכתבה, סימן שיש בה צורך לדורות עולם בלי הגבלה, ולה ערך נצחי על פי אמיתיות האמונה. ירמיהו ממשיך לדבר אלינו מאז ועד הנה, ועלינו להטות אזנינו לדבריו האלקיים.

בתוך המבוכה, ירמיהו מקבל פקודה אלוקית לקנות שדה. איך ניתן להבין הדרכה זאת, הרי עם ישראל שרוי בסכנת נפשות ורבים עשויים ליהרג – העם עכשיו הזמן לעשות עסקים?!" הנה הסוללות באו העיר ללכדה והעיר נתנה ביד הכשדים הנלחמים עליה מפני החרב והרעב והדבר... ואתה אמרת אלי אדני אלוקים קנה לך שדה...?"¹⁰⁵.

אותה מבוכה נמשכת עד ימינו. אמנם הקושיות פחות חזקות, כגון הפחד הדמוגרפי, וגם "כל הגויים סבבונו"¹⁰⁶ אפפנו, מה שגורם בלבול, אבל הפקודה אלקית היא לסדר את ענין הקרקעות בצורה ממשית עובדתית. זהו! אין לשים לב לכל הבלבולים האנושיים שגורמות אומות העולם החולפות, מי מתחשב בהם?¹⁰⁷

כל המבוכה הזאת היא קטנות. אין להתחשב במה שקורה בחוץ, אלא לסדר בפנים את עניני הקרקע, בסדר אלוקי על פי שמיעת דבר ד' ונבואתו. ככל שנשמע יותר לדבר ד', יותר נהיה מוגנים מהגויים אשר סבבונו. ככל שנקיים "פקודיך דרשתי"¹⁰⁷, יותר נצא מן המיצר ונלך בהרחבה.

איסור דבורים של רפיון¹⁰⁸

שאלה: מה נעשה אם הממשלה תנסה לעכב התישבות בחלקים של ארץ ישראל? הרב: יש להזהר מכלל הסגנונות האלה. אנו נמצאים בדורנו במצב מלחמה, ויש להזהר במה שאומרים. "חכמים הזהרו בדבריכם"¹⁰⁹. יש לחזק את הכיבוש והישוב, בשכל ודעת, עוז ואומץ, ועם

103. עי' שיחת רבינו סדרה א' בהר הפטרה 4-5.

104. מגילה יד.

105. ירמיה לב כד-כה.

106. עפ"י תהילים קיח י.

107. "באחרית ימיו של הרב מאיר בר-אילן זצ"ל נערכה מסיבה חשובה מטעם המזרחי בה הוא היה היושב ראש. במסיבה השתתף גם יושב ראש הסוכנות אז, מר ברל לוקר, ונתכבד לשאת את דבריו. באותו פרק זמן נערך באו"ם הדיון לגבי בינאום ירושלים וברל לוקר הזכיר בדבריו את ענין ירושלים בהגדירו אותו כבעיה עדינה, הטעונה הרבה טקט וטיפול זהיר וכו'. לעומת דבריו אלה התפרץ אז ר' מאיר ב"מאמע-לשון" וקרא מכסאו בקול רועם: "ווער הערש זייז!" – מי מאזין לדבריהם, מי מתחשב בדעתם? הם יקבעו לנו מה נעשה בירושלים! כזאת היתה תגובתו של מנהיג מדיני החדור גדלות רוח של אמונה ויראת שמים, וספוג קדושת נצח ירושלים, עיר קדשינו ותפארתנו". רבינו, לנתיבות ישראל ב קנז.

107א. תהילים קיט צד.

108. עי' שיחת רבינו כי תבוא סדרה ב', 18, פרקי משיח 36.

109. אבות א יא.

שמירת הלשון, צריך שמירה מסגנונות הגורמים לרפיונות. זה איסור מן התורה "ולא ימס את לבב אחיו כלבבו"¹¹⁰. "אל ירך לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו"¹¹¹. כל הדבורים האלה מבלבלים ואין בהם צורך. כל נוסחאות השאלות כגון "מה יהיה, אם תהיה נסיגה פה...?" מיותרים לחלוטין. מה הצורך בכל המחקרים האלה שגורמים לרפיונות? רפיונות הם עכשיו דבר טרף כמו חזיר¹¹². יש לחדול מכל מיני מחקרים של נסיגות, פדרציות וכדומה. אנו כולנו מצווים על גבורה ועוז, ולא על מחקרים שאין בהם תועלת. אנו מצווים על מעשים חקלאיים וממלכתיים, ולא על דבורים מסביב. במקום מחקרים אלה, עדיף להקדיש את הזמן להגדיל תורה ולהאדירה.

גבורה צבאית ומדינית¹¹³

כבוש הארץ בכל גבולותיה הוא מלחמת מצוה, אין ספק בדבר. אין לאנשים המתמירים להיות מנהיגים של ישראל, שום זכות משפטית לגזול מהם קרקעות. זהו מעשה בנדיטיוזם ונבזות הנובע מחולשה.

כדי לעמוד במלחמה, יש צורך בעצה וגבורה, לכן "האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו"¹¹⁴. כמו שבכל מצוה, תפילין, ציצית וכדומה, יש פרטים ותנאים, כך גם פה יש תנאים: עצה וגבורה ולא רכות לבב. זה אמור לגבי החיילים, וכמובן לגבי הרמטכ"ל והממשלה. יש לפעול מתוך גבורה חכמה ועצה ולא מתוך חולשה, כגון היגררות אחרי סידורי מדינות הגויים. המשך התורה "שניתנה מפי הגבורה" הוא הגבורה הצבאית. "והיה בקרובכם אל המלחמה וניגש הכהן ודבר אל העם"¹¹⁵ – גישה כלל ישראלית לאומית, מפי הכהן, עליו נאמר "תומיך ואוריך לאיש חסידיך"¹¹⁶. "ואמר אליהם: שמע ישראל, אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם, אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם"¹¹⁵. יש לזכור ש"ד" הוא נותן לך כח לעשות חיל"¹¹⁷ ואז "לא תערצו"¹¹⁵.

הדברים מבוארים בספר החנוך – כדאי להתבונן כל שבוע בספר הזה הנחמד והחינוכי, ההלכתי והמוסרי של אחד "הראשונים – כמלאכים"¹¹⁸ – "שלא לערוץ ולפחוד במלחמה – שנמנעו שלא לערץ ולפחד מן האויבים בעת מלחמה, ושלא נברח מפניהם, אבל החובה עלינו, להתגבר כנגדם ולהתחזק ולעמוד בפניהם, ועל זה נאמר: לא תערץ מפניהם. משרשי המצוה, שיש לכל אחד מישראל, לשום בד' מבטחו, ולא יירא על גופו במקום שיוכל לתת כבוד לד' ברוך הוא

110. דברים כ. ת.

111. שם שם ג.

112. "...כל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה. שנאמר: אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם, ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצארו...". רמב"ם מלכים ז טו.

113. ע' שיחת רבינו כי תצא סדרה ב' 17.

114. דברים כ. ת.

115. שם שם ב-ג.

116. שם לג ח.

117. שם ח יז.

118. שבת קיב:

ולעמיו¹¹⁹. הדברים הולכים ביחד: כבוד עם ד' הוא כבוד ד'¹²⁰. אחר כך מופיעים כמה פרטי דינים: "שלא יחשוב אדם בעת המלחמה לא באשתו ולא בכניו ולא בממונו, אלא יפנה לבו מכל דבר למלחמה. ועוד יחשוב שכל דמי ישראל תלויין עליו. והרי הוא כאילו שפך דמי כולן, אם יפחד וישוב אחור ימינו, וכענין שכתוב: ולא ימס את לבב אחיו כלבבו... וכל הנלחם בכל לבבו וכונתו לקדש השם – מובטח הוא שלא ימצא נזק... ויזכה לחיי עולם הבא"¹¹⁹.

מסירות וניסים¹²¹

כשיש מסירות נפש מופיעים ניסים. הגמרא שואלת "מאי שנא ראשונים דמתרחיש להו ניסא, ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא"¹²². הדורות הראשונים זכו לניסים, והדורות האחרונים, – לא כל כך. משיבה הגמרא: "קמאי הוו קא מסרי נפשייהו אקדושת השם, אנן לא מסרינן נפשין אקדושת השם"¹²². הראשונים היו יותר רגילים למצב של מסירות נפש. כשיש מסירות נפש על מדינת ישראל, מופיעים ניסים.

גבורת רוח¹²³

מתוך גבורת הרוח, גבורת הקודש, נמשכת גבורת הגוף. אבל בריקנות מתורה ואמונה מופיעה חולשה במקום אמונה. לעומת "התקוה" לנו יש "אמונה חיה בלבבנו"¹²³ ולא רק תקוה. צריכה להיות מלכות של "ד' עוז לעמו יתן"¹²⁴, ולא מנהיגים דלי רוח וחלשים, ולא ממשלה של ריקני רוח ורכי לבב. "רך הלבב ילך וישב הביתה"¹²⁴. יש מהם שאינם תלמידי חכמים אבל שייכים לתורה והם נותנים את האומץ והגבורה. לעומת זאת יש אחרים ריקים מתורה אמונה וקדושה, ומתוך כך חלשים ורכי לבב. והתרופה שכנגד היא ריבוי תורה וגבורת אמונה. זה ישנה את האיירה של כל הצבור כולו. ככל שתפחת הריקנות ותגבר השייכות לתורה – כך תהיה יותר גבורה.

119. חינוך מצוה תקכה.

120. עי' רבינו לנתיבות ישראל א 144.

121. עי' שיחת רבינובשלח סדרה ב' 11.

122. ברכות כ.

123. שיר האמונה. עולת ראיה ב שפט.

124. תהילים כט יא.

מאמרים על ארץ ישראל

